

בעה"ת א' דר"ח טבת שנת תורת שמים מקור חיים לפ"ק שני בשבת
לסדר: "ידבר נא עבדך דבר"

על התייחסות בשם "בעל" של אשה מגורשת.

לכבוד
מערכת "ברקאי"
רבנים מאד נכבדים שליט"א
אחדשה"ט,

הנני בא אודות דברי המלבי"ם שפורסם ב"ברקאי" (קובץ ד' עמ' 171) ומאחר
שדברי המלבי"ם מתמיהים ובודאי לא נכתבו למטרת הלכה, כי אם למטרתו הנעלה
של המחבר לצורך דורו כידוע, ושם ב"ברקאי" הובא זה להלכה, חובתי להגיב
ולומר את דעתי בענין: וז"ל המלבי"ם: "כי יש הבדל בין שם "איש" ובין
שם "בעל", שם איש הוא מצד החיבה שבין איש לאשתו ושם בעל הוא רק
שבין מצד שבעל אותה או מצד האדנות". והנה אצלי זה דבר ברור שבלשון
המקרא (וכ"ש בלשון חז"ל) המושג "בעל" לא ניתן בשום מקום להמגרש שכבר
גירש את אשתו, וראייתי לכך מבוססות מתורה נביאים וכתובים ואתחיל במגילת
אסתר (א' י"ז כ') "יתנו יקר לבעליהן" ואיש לא יעלה על הדעת שמדובר
פה על הגרוש (וגם לא על המת שהשאיר אלמנה), כמו כן עי' משלי י"ב ד'
ובפרק ל"א בפסוקים י"א, כ"ג, כ"ח, המדברים על "אשת חיל" — "בעלה ויהללה"
ולא על זוג מגורשים.

גם בנביאים (יואל א' ח') "אלי כבתולה חגורת שק על בעל נעוריה" ופי'
מהר"י קרא "שאינן לה נתחומים" ובודאי שלא מדובר על גרוש. ויש עוד, (ונחזור
להושע ב' י"ח אח"כ). והנה בתורה בראשית כ' פסוק ג' "והיא בעולת בעל"
וכן מדברים כ"ב כ"ב "עם אשה בעולת בעל" ודאי שהכונה לאשה נשואה
שבעלה טרם גרש אותה. והכ' בשמות כ"א ג': "אם בעל אשה הוא ויצאה אשתו
עמו" שלא יעלה על דעתו שגרוש שנמכר לעבד לוקח את גרושתו עמו והאדון
צריך לפרנסה. ושם בפסוק כ"ב "כאשר ישית עליו בעל האשה" שודאי מדובר
בו על מקרה שנשואים עדיין כי אחרי שהיא כבר לא אשתו, ואפי' יטעון
שהיא מעוברת ממנו מ"מ היא ספק (אחרי גרושין) ורק בחיי אישות תקינים
קבלו חז"ל (סוטה כ"ז): רוב בעילות אחר הבעל. *

* הערת העורך. דברים אלה הם בניגוד למבואר בגמרא כ"ק מ"ג שצ"ח הרה"ח שליט"א במאמרו
המבוקר, שהרי נאמר שם: התורה זיכתה דמי ולדות לבעל אפילו בא עליה בזנות. והטענה

הרי לפנינו די מבואר ש"בעל" בתנ"ך רק כאשר הם חיים עדיין ביחד. ועיין הושע ב' י"ח "ולא תקראי לי עוד בעלי" שהוא פסוק קשה לביאור אך הדברים מבוארים ע"פ דברי חז"ל במסכת פסחים פ"ז שמחלקים בין בית חמיה לבית אביה, בבית אביה נקרא "בעלה", ובבית חמיה נקרא "אישה" והכונה ע"פ יואל א' ח' שהכונה למלים "בעל נעוריה" שבתחילה הוא רק "בעלה" ואח"כ שהיא בעיניו כמוצאת שלום ונכנסת לביתו נקראה "אישה". וזה מה שמבשר הנביא לישראל שהיחס בינם לקב"ה לא יהיה כאילו הם בגלות "בבית — אביה" שבעל — הקב"ה טרם לקח אותה, אלא כאשר בבית חמיה כלומר שכבר לקח אותה. הנ"ל ברור שאין מקום בתנ"ך לשמוש במלת "בעל" על אשה מגורשת ומש"כ בדברים כ"ד ד' "לא יוכל בעלה הראשון אשר שלחה" היינו כעין מש"כ לעיל מינה "ושנאה האיש האחרון" היינו אותו איש שהיה לה בבחינת בבית חמיה ושחיה היתה אתו בקרבת "בית חמיה" גם שנא אותה ובהשתמשות הלשון דמה כתב בעלה הראשון אך לא סתם ראשון אלא הכונה — הקודם (כמו הראשון אדם תולד היינו המוקדם איך שהוא מכל הנ"ל הננו באים לש"ב, י"א כ"ו ולדבריו של המלבי"ם שפ' מה שפירש אך גם הוא לא אמר זאת על בעל שגירש ודחה אותה מביתו. ולפי זה חז"ל במסכת פסחים פ"ז ובהשוואה ליואל א' ח', יהי הפרוש גם כאן. וספדה על בעלה כמו קיצור של בעל נעוריה והינו הספד וצער גדול ביותר כמו שמצטערת כלה שהיא עדיין בתולה על בעל נעוריה שמת מיד אחר שנכנסה לביתו אף שעדיין היא בתולה. וזהו שעור הפסוק שספדה עליו הספד גדול מאד, וכעין מש"כ במהרי"ק קרא "שאיין עליו תנחומין" והעיקר בזה שבא ללמדנו שעדיין היתה באהבתה לאוריה. ובבטוי בעלה יש עוד משמעות שהזכיר הרד"ק בישעי' א' ג' בפסוק ידע "שור קונהו" שהינו מי שמטפל ודואג למה שקנה.

אחר כל זה חושבני שהחזרתי את המושג "בעל" לבעליו האמיתיים. ולפירושו הנכון.

שמה לאו אבי הילדים אינה טענה כשידוע שגרו יחד בקביעות. ולא כש"כ אשה שנתגרשה מבעלה, הרי אחר ג' חרשים שהוכר עוברה מותרת לינשא לאחר ולא יתעורר ספק שמה בן האחרון הוא. ודמי ולדות שהם לבעל האשה גם אם אירע תוך ג' ח' מגירושה, דמה"ת לתלות בנות ממישהו אחר, באשה שמוחזקת בכשרות.

ואם אמנם פשוט הדבר, שעיקר השם "בעל" נופל על מי שגר עם אשתו, מ"מ על דרך העברה ניתן לקרא כך, גם לאחר שילוחיה, ואפילו בזנות, כנ"ל, מצד היותו אבי הילדים. העורך.